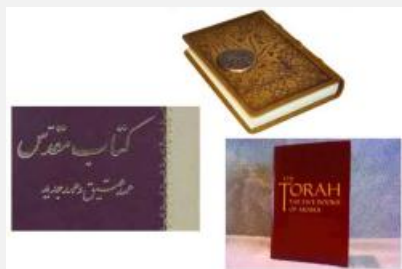


همه ادیان ربا را نفرین کرده‌اند

هرچند پژوهش و نوشتن درباره احکام ادیان مختلف آسمانی کمی دشوار به نظر می‌رسد؛ ولی با کنکاشی در این موضوع، بسادگی مشخص می‌شود ربا و نزول خواری از معدود کارهای زشت و ناپسندی است که در همه ادیان آسمانی حرام، ممنوع و نفرین شده است.



هرچند پژوهش و نوشتن درباره احکام ادیان مختلف آسمانی کمی دشوار به نظر می‌رسد؛ ولی با کنکاشی در این موضوع، بسادگی مشخص می‌شود ربا و نزول خواری از معدود کارهای زشت و ناپسندی است که در همه ادیان آسمانی حرام، ممنوع و نفرین شده است.

از سوی دیگر جالب است که در اغلب فرهنگ‌ها و حکومت‌های ملل باستان هم پدیده ربا نکوهیده و ممنوع شمرده شده است. به عنوان نمونه، در ایران باستان و بویژه در دوره هخامنشی، این پدیده کاملاً نهی شده بود و کمتر اثری از آن پیدا نمی‌شد.

یونانی‌های باستان هم به دست آوردن درآمد از راه داد و ستدهای ربوی را امری غیرطبیعی می‌دانستند؛ چون معتقد بودند پول برای عوض کردن کالاها با یکدیگر قرارداد شده و نقش واسطه دارد، نه این که با خود پول بتوانیم پول تولید کنیم به همین دلیل فیلسوفان یونانی مردم را از داد و ستدهای ربوی نهی می‌کردند؛ بنا بر اطلاعات موجود، افلاطون و ارسطو در تحریم ربا پافشاری می‌کردند چون آن را وسیله کثیفی برای به دست آوردن درآمد می‌دانستند و از سوی دیگر، بر این عقیده بودند که ربا سبب ایجاد فاصله طبقاتی میان فقیران و ثروتمندان می‌شود و به فروپاشی حکومت می‌انجامد.

رومی‌ها هم مثل یونانی‌ها ربا را ممنوع می‌دانستند و دیدگاه‌هایی مانند آرای یونانی از سوی نویسندگان روم مثل سیسرو، کاتیو و سنیکا ارائه شده است.

دولت روم در دوره‌های نخستین، گرفتن ربا را به هر عنوانی ممنوع اعلام کرده بود، ولی در دوره‌های بعد و با پیدایش گروه‌های تاجر، ربا در جامعه رومی نیز راه یافت ولی دولت شرایط و محدودیت‌های سرسختانه‌ای در این زمینه اعمال می‌کرد.

در حجاز دوران جاهلیت هم هرچند رباخواری رایج بود، ولی مردم درآمد از راه ربا را درآمدی ناشایست می‌پنداشتند. وقتی در سال پنجم پیش از بعثت، قریش به بازسازی کعبه تصمیم گرفت، حتی ابولهب (که به عنوان رباخواری بزرگ در بین مسلمانان شهرت دارد) گفته بود: کسانی که می‌خواهند در بازسازی کعبه شرکت کنند از مال حلال خود هزینه کنند و دارایی‌هایی را که از راه ستم یا ربا به دست آورده‌اند، در بازسازی کعبه مصرف نکنند.

البته این تحریم‌ها و نکوهش‌ها بعد از آن که جوامع و ملل باستانی مختلفی با آثار مخرب این پدیده روبه‌رو شدند به وجود آمد.

در حقیقت در جوامع و فرهنگ‌های باستانی کهنه‌تر، ربا خواری پدیده نسبتاً رایجی به شمار می‌رفته است مثلاً: لوحه‌های گلی به جا مانده سومری‌ها از 4000 سال پیش از میلاد، نشان می‌دهد استقراض در آن زمان رواج داشته است و افراد، طلا، نقره و دیگر کالاها را قرض می‌گرفتند و در مقابل، سودی با نرخ بهره حدود 15 تا 33 درصد در سال به وام‌دهنده می‌پرداختند.

در بابل نیز ثروتمندان، به افراد نیازمند وام می‌دادند حتی کاهنان، طلا و نقره را به صورت ربوی در اختیار مردم می‌گذاشتند.

پرداخت وام‌های ربوی امر عادی و معمول بود و قانون از رباخواران حمایت می‌کرد. اگر بدهکاری توان بازپرداخت بدهی خود را نداشت، فرزندش طبق قانون به گروگان می‌رفت؛ این حقی بود که قانون به توانگران داده بود. در مصر باستان هم رباخواری رایج بوده است؛ زیرا هیچ مانع قانونی در مسیر آن وجود نداشت. ** حرمت ربا در ادیان آسمانی

ادیان آسمانی نیز ربا و رباخواران را بسختی نکوهش کرده و مرتکبان را به عذابی سخت و دردناک هشدار داده‌اند.

یهودیت؛ تورات

افراد رباخوار به منزله متخلفان از آیین کلیمیت شناخته می‌شوند. در تورات، با تعبیرهای گوناگون به حرام بودن ربا تصریح شده است که به چند مورد اشاره می‌شود:

1 - اگر نقدی به فقیری از قوم من که همسایه تو باشد قرض دادی، مانند رباخوار با او رفتار مکن و سودی از او مگیر.

2 - [فرد] غریب را می‌توانی به سود قرض بدهی ولی برادر خود را به سود قرض مده تا یهوه، خدایت، در زمینی که برای تصرفش داخل آن می‌شوی، تو را به هرچه دستت را بر آن دراز می‌کنی، برکت دهد.

3 - اگر برادرت فقیر شد و نزد تو، تهی دست باشد او را مانند غریب و مهمان دستگیری نما تا با تو زندگی کند؛ از او ربا و سود مگیر و از خدا بترس تا برادرت با تو زندگی کند. نقد خود را به ربا به او مده و خوراک خود را به سود به او مده. همچنین در کتاب مقدس یهودیان، در سفر نمحیا باب پنج آیه یک تا 12 و سفر حزقیال، باب 18 و سفر مزامیر، مزمور 15 نیز رباخواری حرام دانسته شده است.

مسیحیت؛ انجیل

در بخش عهد جدید کتاب مقدس مسیحیان، انجیل هم، هر چند مانند بخش عهد عتیق آن، آشکارا نسبت به حرام بودن ربا بیانی ندارد، ولی چنان که حضرت مسیح(ع) خود تصریح می‌کند، آن حضرت برای نسخ تورات یا صُحُف انبیای پیشین نیامده است، بلکه آمده است تا آن را تکمیل کند بنابراین امور حرام آیین یهود در مسیحیت هم حرام شمرده می‌شود و از این رو، عالمان مسیحی هم به حرام بودن ربا پافشاری زیادی می‌کنند.

با این حال، در انجیل لوقا چنین آمده است: هنگامی که به کسی قرض دادید و انتظار پاداش از او داشتید، چه فضلی و پاداشی برای شما خواهد بود؟... ولی کارهای نیک انجام دهید و قرض بدهید بی آن که در انتظار سود آن باشید چون در این صورت، پاداش بزرگی خواهید داشت.

بزرگان کلیسا و اساسا جامعه مسیحیت اتفاق نظر قاطع دارند که حضرت مسیح(ع) بر تحریم قاطع ربا تاکید کرده اند. یکی از اقتصاددانان معروف در توضیح چگونگی برخورد کلیسا با مسأله ربا و بهره گفته است: آنها که رباخواری می‌کردند، حق شرکت در مراسم عشای رتانی را نداشتند و به مکان های مذهبی راه نمی‌یافتند حتی اگر رباخواران گناهکار از دنیا می‌رفتند، اجازه دفن آنها در گورستان مسیحیان صادر نمی‌شد. هیچ کشیشی صدقه رباخواران را نمی‌پذیرفت و هرگونه رباخواری از نظر آنان، غیرمسیحی به شمار می‌رفته است.

تا عصر رنسانس علمای مسیحیت همصدا با کتاب مقدس، ربا را تحریم کردند و کوشیدند با بیان حکمت تحریم ربا، مردم را از ارتکاب این گناه بازدارند.

سن توما که نظریاتش در تعالیم کلیسا جایگاه ویژه ای دارد، برای دفاع قانون کلیسا در حرمت ربا، دلیل های زیر را ارائه کرده است:

1- پول نازاست، یعنی مولد ثروت نیست.

2- بین اشیای مصرفی و دیگر اشیا باید فرق گذاشت. چیزهایی که با مصرف از بین نمی‌روند مانند خانه و زمین، مالکشان می‌تواند بدون فروش اصل آنها حق استفاده از آنها را به دیگری واگذار کند و اجاره بگیرد؛ ولی در مورد اشیای مصرفی که انتقال حق استفاده از آنها بدون انتقال مالکیتشان مقدور نیست، گرفتن اجاره و بهره نامشروع است زیرا وام گیرنده مجبور به پرداخت دو نوع بها می‌گردد: یکی برای مالکیت وام و دیگری برای استعمال آن؛ یعنی بهره.

3- بهره بهای زمان است و چون زمان متعلق به خداست وام دهنده حق گرفتن بهره را ندارد.

4- بهره ثمره پول نیست، بلکه نتیجه عمل شخص وام گیرنده است بنابراین بر او لازم نیست که بیش از آنچه قرض گرفته است برگرداند.

5- کسی که بهره می‌دهد، آن را با رضایت و خشنودی نمی‌پردازد بلکه تحت فشار احتیاج به قرض دست به این کار می‌زند.

تاکید ویژه اسلام، قرآن کریم

حرمت ربا در دین مبین اسلام هم بر کسی پوشیده نیست. قرآن کریم شدیدترین و وحشتناک ترین توصیف های خود را درباره ربا، رباخواران و عاقبت آنها به کار برده است. دشمنان در حال جنگ با خدا و رسولش(ع)، آشفته سران قیامت و ماندگاران در آتش جهنم بخشی از این توصیف هاست.

حداقل هفت آیه قرآن بوضوح تحریم ربا را ثابت می کند:

به عنوان مثال در آیه 275 سوره بقره آمده است: آنها که ربا می خورند برنمی خیزند مگر مانند کسی که شیطان به جنون آشفته اش کرده است. این از آن روست که گفتند: داد و ستد صرفاً مانند ریاست؛ در صورتی که خدا معامله را حلال و ربا را حرام کرده است. پس اینک کسی که از پروردگارش پندی به او رسد و باز ایستد، آنچه گذشته از آن اوست و کارش با خداست و هر که به (رباخواری) بازگردد، پس آنان دوزخیانند و در آن ماندگارند.

در آیات 278 و 279 سوره بقره مسأله تحریم ربا واضح تر مشاهده می شود. نخست روی سخن را به همه افراد با ایمان و خداجوی کرده و با صراحت و قاطعیت می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید تقوای الهی پیشه کنید و آنچه از مطالبات ربا باقیمانده رها سازید اگر ایمان دارید: ای کسانی که ایمان آورده اید! اگر مؤمنید از خدا بترسید و باقیمانده ربا را واگذارید.«

خداوند متعال در سوره آل عمران آیه 130، 131 نیز می فرماید: «ای کسانی که ایمان آورده اید! ربا (و سود پول) را چند برابر نخورید! از خدا بترسید، تا رستگار شوید! و از آتشی بپرهیزید که برای کافران آماده شده است!«

عملکرد پیامبر(ص) نیز در برخورد با مسأله ربا، از تحریم آن در سال های نخستین بعثت حکایت می کند. پیامبر در يك حرکت شجاعانه، بدهکاری های ربوی را لغو کرد که از آن جمله، طلب های ربوی عمویش (عباس) بود البته روشن است عموی پیامبر که از بزرگان اسلام بود، پس از اسلام آوردن رباخواری نمی کرده است. همچنین پیامبر(ص) از اهل ذمه پیمان گرفت که رباخواری نکنند. همچنین دیده های پیامبر(ع) در شب معراج، درباره عذاب رباخواران و بازگویی آنها برای مسلمانان از دیگر مواردی است که جدیت اسلام در تحریم عمل زشت ربا را بازگو کرده است.

از پیامبر(ص) چنین نقل شده که فرمود: «هنگامی که به معراج رفتم دسته ای را دیدم به حدی شکم آنان بزرگ بود که هر چه جدیت می کردند برخیزند و راه روند، برای آنان ممکن نبود، و پی درپی به زمین می خوردند، از جبرئیل سؤال کردم، اینها چه افرادی هستند؟ جرمشان چیست؟ جواب داد: اینها رباخواران هستند...«